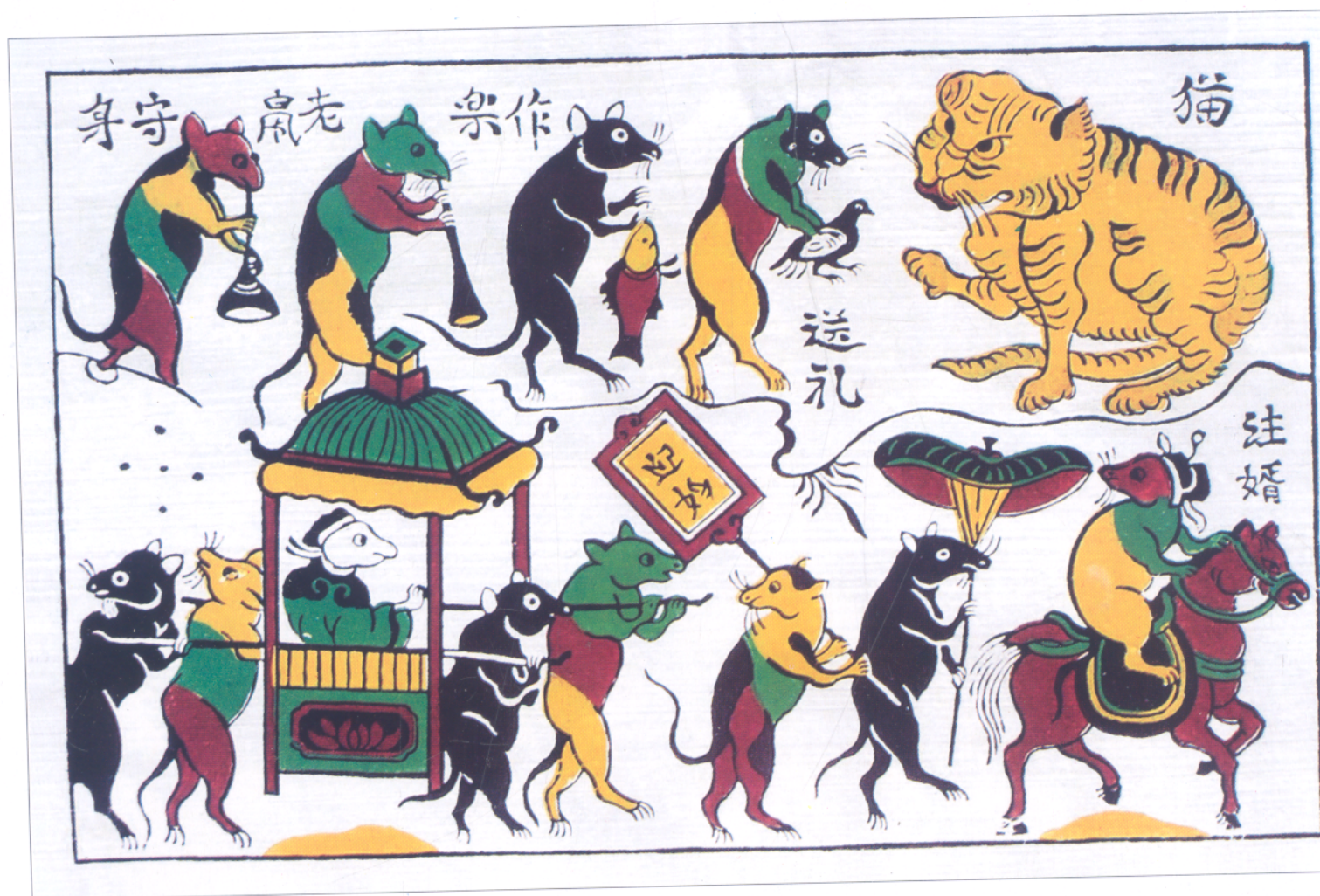

TRANH DÂN GIAN

ĐÔNG HỒ

DONGHO'S FOLK PAINTINGS

TRANH DÂN GIAN ĐÔNG HỒ TRONG TÂM THỨC

Giáo sư: Chu Quang Trứ

Lớp người hoa niên chúng tôi đều đã có tuổi thơ trôi qua trong những ngày xuân đầy ấp âm thanh và màu sắc Việt Nam, nói như Tú Xương:

Đi đệt ngoài sân trảng pháo chuột
Loẹt loẹt trên vách bức tranh gà.

Và mỗi dịp về làng nhỏ Đông Hồ từng được các liền chị làm say lòng bằng các làn điệu dân ca tình tứ:

Hỡi anh đi đường cái quan
Dừng chân ngắm cảnh mà tan nỗi sầu
Mua tờ tranh điệp tươi màu
Mua đàn gà lợn thi nhau đẻ nhiều.

Với ký ức ngọt ngào ấy, tôi đến thăm phòng tranh dân gian của viện bảo tàng Mỹ thuật. Những tờ tranh của hai dòng họ Đông Hồ và Hàng Trống cứ bùng lên những sắc xuân, các mảng màu như nhảy múa, từng nhân vật như thách thức thời gian, với cuộc sống hừ hừ, thực thực. Những mảng tranh Đông Hồ mới thật chân quê, đích thực Việt Nam để ai đi xa trong nỗi nhớ quê cũng đều thức dậy cái thẩm mỹ - nói như nhà thơ Hoàng Cầm:

Tranh Đông Hồ gà lợn nét tươi trong
Màu dân tộc sáng bừng trên giấy điệp

Đúng vậy, những sắc màu của thiên nhiên, của sỏi son, lá chàm, sò điệp, hoa hòe, gỗ vang và cả than lá tre ... tất cả về đây hội tụ trên tờ giấy điệp. Màu và giấy thấm nhuần chất Việt Nam ấy thật ra có nhiều nơi, song chỉ người Đông Hồ mới biết sử dụng như những chất liệu nghệ thuật. Bề mặt màu ấy thật thân mật, đầm ấm, thấm đượm được hoà sắc với những mảng có đường ranh rõ rệt, cái tự nhiên sẵn có trở thành nghệ thuật hiếm quý. Tờ giấy dó lụa mịn màng, óng ả, vân nuột, sắc ngà, thô dai thật đẹp nhưng chỉ hợp để chép thơ, nhưng sau khi được quét lên lớp điệp vàng hoặc lướt thêm lớp vang đỏ hay hoè vàng đã hoá thành chất liệu tạo hình trong muôn có một, như nền trời lấp lánh muôn sao với ánh sáng diệu huyền. Đường nét thì thật uyển chuyển mà mạch lạc. Các yếu tố vật chất hoá ấy qua đầu óc sáng tạo tài hoa của người Đông Hồ đã thăng hoa thành nghệ thuật tạo hình dân tộc, làm giàu thêm kho báu mỹ thuật của nhân loại.

Từ những cảm nhận ấy, tôi tìm về cái nôi đã sinh ra và cho nó cái tên để đăng đàn tự bạch. Đông Hồ đất lành chim đậu. Qua nhiều thế kỷ đã quý tụ 17 dòng họ, vốn xưa tất cả đều biết làm tranh, nhưng rồi chỉ có dòng họ Nguyễn Đăng theo đuổi đến cùng. Cho đến những năm 80 thế kỷ XX vẫn còn những tên tuổi mà những người sành tranh đều thuộc. Thế mà vào thập kỷ cuối của thế kỷ này, cái vang bóng chỉ còn lại ở một người mà vắn khắc cả làng đồn lại nơi ông: *Nghệ nhân Nguyễn Đăng Chế*.

Làng Đông Hồ nhỏ nhưng dễ tìm. Từ Hà Nội ngược quốc lộ 1 đến Bắc Ninh, cây số 30 thì rẽ sang đường 38, đi thêm 12km qua cầu Hồ sông Đuống hoặc xuôi quốc lộ số 5 đến Ga Phú Thuy, cây số 16 rẽ vào đường 179, đi thêm 2km nữa rẽ sang đường quốc lộ 282, rồi đi thêm chừng 20km sẽ tới. Từ dốc đê xuống thẳng cuối làng. Nghệ nhân hiện đang là thế hệ chót của dòng tranh sẽ cho bạn xem một bộ sưu tập vắn khắc đầy đủ nhất, một quy trình làm tranh từ A tới Z và một bộ tranh nhiều tập ngày càng đầy thêm. Hy vọng sau ông sẽ còn có những thế hệ nối tiếp để tranh Đông Hồ sống mãi với thời gian.

荷葉蓋
青青

舞
形
風
一
相

打作又但
疏夕
之謂生事
象節
屏此

興 孫

有埃金揮城孫帝朝

低興朱皮艾堆

來花

富貴

如掛角

宅

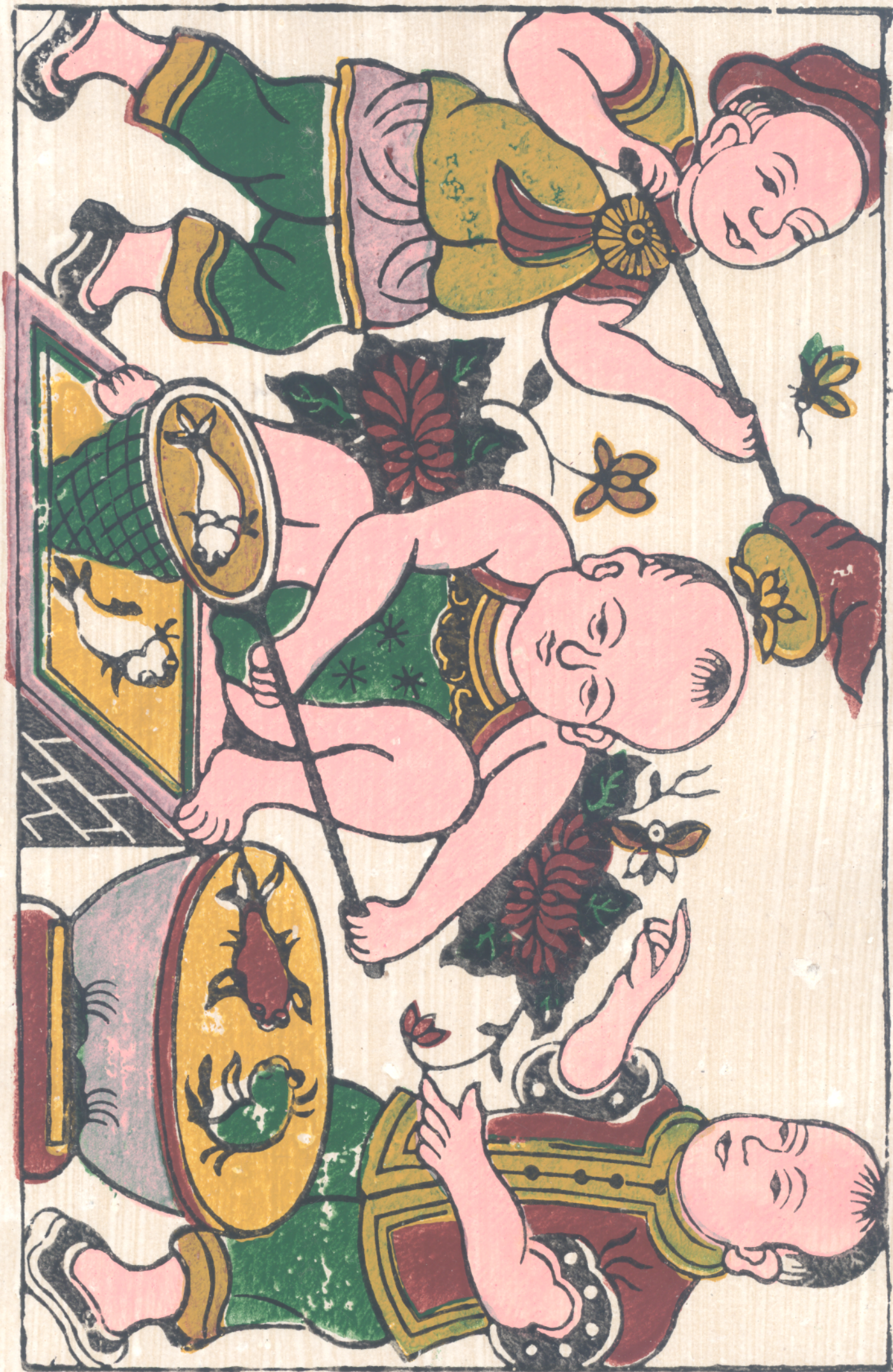
柚堆

夜唱
五更和

老蚌請詩

海

姪婿

樂

樂作

走用

古來

天下
太平

素女

舞笙

素女

拔扇

素女

鼓琴

素女

吹笛

